

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут охорони здоров'я
Кафедра медико-психологічних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної,
методичної та виховної роботи
_____ О. А. Лагоднюк

“ _____ ” _____ 2018 р.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

08-03-01

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

Анатомія людини

ANATOMY OF THE HUMAN

Національний університет
водного господарства
та природокористування

спеціальність
specialty

227 Фізична терапія, ерготерапія
227 PHYSICAL THERAPY,
ERGOTHERAPY

галузь знань
branch of knowledge

22 Охорона здоров'я
22 Health care

Робоча програма «Анатомія людини» для студентів, які навчаються за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія. Рівне: НУВГП, 2018. – 12 с.

Розробник: Майструк Микола Іванович – кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри медико-психологічних дисциплін.

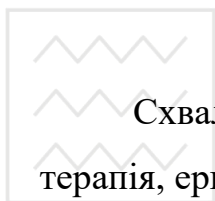
Робочу програму схвалено на засіданні кафедри медико-психологічних

дисциплін.
ерситет
водного господарства
та природокористування

Протокол від «05» червня 2018 року № 7

Завідувач кафедри: _____ А.О. Ногас
(підпис) (ініціали та прізвище)

Схвалено науково-методичною комісією за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія.
Національний університет
водного господарства
та природокористування

Протокол від «25» червня 2018 року № 6

Голова науково-методичної комісії _____ І. М. Григус
(підпис) (ініціали та прізвище)

© _____, 2018 рік

© _____, 2018 рік

ВСТУП

Програма обов'язкової (нормативної) навчальної дисципліни «Анатомія людини» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є нормальна тілобудова людини, та її особливості.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Анатомія людини» є складовою частиною циклу фундаментальної підготовки для студентів за спеціальністю «Фізична терапія, ерготерапія». Вивчення курсу передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із суміжних курсів – фізіологія людини, основи медичних знань, загальна патологія, профілактика захворювань, основи фізичної реабілітації. Цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях, лабораторних заняттях, самостійної роботи та виконання поставлених задач.

водного господарства
та природокористування

Анотація

як навчальна дисципліна відіграє важливу роль у підготовці фахівців в області фізичної терапії та ерготерапії. Фахівці з фізичної терапії та ерготерапії повинні знати анатомію у пацієнтів з патологією опірно-рухового апарату. Використовувати отримані знання та навички для раціональної побудови процесу реабілітації, для встановлення оптимальних строків відновлення. Діагностика і прогнозування є результатом обстеження і оцінки, на основі знань з будови тіла.

Ключові слова: анатомія, анатомія людини, будова тіла, будова людського тіла, тіло людини, склад тіла, склад людського тіла, тіло.

Abstract

Anatomy of a person as an educational discipline plays an important role in the training of specialists in the field of physical therapy and ergotherapy. Specialists in physical therapy and ergotherapy should know anatomy in patients with pathology of the musculoskeletal system. Use orthogonal knowledge and skills to efficiently build a rehabilitation process to determine the optimal recovery time. Diagnosis and prognosis are the result of examination and evaluation, based on the knowledge of the body structure.

Key words: anatomy, anatomy of human physique, the structure of the human body, human body, body composition, the composition of the human body, body.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів: 6	Галузь знань 22 Охорона здоров'я	Нормативна (фундаментальної підготовки)	
	Спеціальність 227 «Фізична терапія, ерготерапія»		
Модулів: 1		Рік підготовки:	
Змістових модулів: 3		1-й	-
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Загальна кількість годин - Денна: 180 год.		2 семестр	-
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3	Рівень вищої освіти: <u>Бакалаврський</u>	Лекції	
		30 год.	-
		Лабораторні	
		42 год.	-
		Самостійна робота	
		108 год.	-
		Індивідуальні завдання: год.	
	Вид контролю: екзамен		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 46 %

для заочної форми навчання – ____ %

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни – дати ґрунтовні знання будови тіла людини, його складових – систем, органів та тканин, на основі сучасних досягнень макро- та мікро анатомії, фізіології, біології.

Завдання вивчення дисципліни є створення уяви у майбутніх фахівців фізичної реабілітації про організм людини як єдине ціле. Формування знань про різні системи органів та їхній взаємозв'язок в людському організмі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Знати:

- основні етапи історії анатомії;

- методи анатомічних досліджень та анатомічні терміни (українські та латинські);

- анатомію та топографію органів, систем та апаратів органів, деталі їх будови та основні функції;

- взаємовідносини органів один з одним, проекцію органів на поверхню тіла;

- основні етапи філо- та ембріогенезу органів;

- закономірності будови тіла людини в цілому, анатомічні та функціональні взаємозв'язки окремих частин організму один з одним.

Вміти:

- використовувати анатомічну термінологію (по-українськи та латиною);

- працювати з наочністю з анатомії для закріплення теоретичних знань;

- знаходити та показувати на муляжах та таблицях частини органів, окремі утворення.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Будова опорно-рухового апарату.

Тема 1. Загальні відомості з історії анатомії. Місце анатомії в системі біологічних наук. Сучасні методи анатомічних досліджень.

Тема 2. Загальні відомості про кісткову систему. Кістка як орган. Скелет в цілому. Кісткова основа окремих частин тіла.

Тема 3. Вчення про з'єднання кісток. Види з'єднань кісток. Нерухомі з'єднання. Рухомі з'єднання. Будова суглобу. Особливості будови та функціонування суглобів тіла людини.

Тема 4. М'язова система. Класифікація, будова, функції та локалізація м'язів. М'язеве скорочення. М'язи та фасції голови та шиї. М'язи та фасції тулуба та кінцівок. Групи, локалізація та функції.

Змістовий модуль 2. Спланхнологія, серцево-судинна та ендокринна системи.

Тема 1. Вчення про нутрощі. Травна система. Склад, будова та функції різних відділів травної системи.

Тема 2. Дихальна система. Склад, будова та функції верхніх дихальних шляхів. Склад, будова та функції нижніх відділів дихальних шляхів. Будова легень. Акт дихання.

Тема 3. Сечова система. Склад, будова та функції сечової системи. Будова нефрона. Механізм утворення сечі.

Тема 4. Статева система. Склад, будова та функції чоловічої та жіночої статевих систем. Запліднення. Менструальний цикл

Тема 5. Серцево-судинна система. Склад, будова та функції серця. Велике та мале коло кровообігу. Склад, будова та функції артеріальних судин. Склад, будова та функції венозних судин. Склад, будова та функції лімфатичної системи.

Тема 6. Ендокринна система. Склад, будова та функції залоз. Поняття про гормони, види, дія.

Змістовий модуль 3. Будова нервової системи та аналізатори.

Тема 1. Центральна нервова система. Склад, будова та функції головного та спинного мозку.

Тема 2. Соматична нервова система. Склад, будова та зони іннервації шийного та плечового сплетень. Склад, будова та зони іннервації поперекового кривого сплетень та міжреберних нервів.

Тема 3. Вегетативна (автономна) нервова система. Склад, будова та функції симпатичної та парасимпатичної нервових систем.

Тема 4. Органи чуттів (аналізатори). Склад, будова та функції зорового, слухового, смакового, тактильного та ін. аналізаторів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Будова опорно-рухового апарату.												
Тема 1. Загальні відомості з історії анатомії.	6	2		2		4						
Тема 2. Загальні відомості про кісткову систему.	8	2		2		8						
Тема 3. Вчення про з'єднання кісток.	8	2		2		8						
Тема 4. М'язова система.	12	2		6		8						
Разом за змістовим модулем 1	34	8		12		28						
Змістовий модуль 2. Спланхнологія, серцево-судинна та ендокринна системи.												
Тема 1. Вчення про нутрощі. Травний апарат.	8	2		2		8						
Тема 2. Дихальна система.	6	2		2		4						
Тема 3. Сечова система.	8	2		2		8						
Тема 4. Статева система.	8	2		2		8						
Тема 5. Серцево-судинна система.	12	2		6		8						
Тема 6. Ендокринна система.	6	2		2		8						
Разом за змістовим модулем 2	50	12		16		44						
Змістовий модуль 3. Будова нервової системи та аналізатори.												
Тема 1. Центральна нервова система.	14	4		4		10						
Тема 2. Соматична нервова система.	10	2		4		6						
Тема 3. Вегетативна (автономна) нервова система.	8	2		2		10						
Тема 4. Органи чуттів (аналізатори).	10	2		4		10						
Разом за змістовим модулем 3	42	10		14		36						
Разом	180	30		42		108						

5. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Будова опорно-рухового апарату.		
1.	Тема 1. Загальні відомості з історії анатомії.	2
2.	Тема 2. Загальні відомості про кісткову систему.	2
3.	Тема 3. Вчення про з'єднання кісток.	2
4.	Тема 4. М'язова система.	6
Змістовий модуль 2. Спланхнологія, серцево-судинна та ендокринна системи.		
1.	Тема 5. Вчення про нутрощі. Травна система.	2
2.	Тема 6. Дихальна система.	2
3.	Тема 7. Сечова система.	2
4.	Тема 8. Статева система.	2
5.	Тема 9. Серцево-судинна система.	6
6.	Тема 10. Ендокринна система.	2
Змістовий модуль 3. Будова нервової системи та аналізатори.		
1.	Тема 11. Центральна нервова система	4
2.	Тема 12. Соматична нервова система.	4
3.	Тема 13. Вегетативна (автономна) нервова система.	2
4.	Тема 14. Органи чуттів (аналізатори).	4
	Разом	42

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Загальні відомості з історії анатомії.	4
2.	Тема 2. Загальні відомості про кісткову систему.	8
3.	Тема 3. Вчення про з'єднання кісток.	8
4.	Тема 4. М'язова система.	8
5.	Тема 5. Вчення про нутрощі. Травна система.	8
6.	Тема 6. Дихальна система.	4
7.	Тема 7. Сечова система.	8
8.	Тема 8. Статева система.	8
9.	Тема 9. Серцево-судинна система.	8
10.	Тема 10. Ендокринна система.	8
11.	Тема 11. Центральна нервова система.	10
12.	Тема 12. Соматична нервова система.	6
13.	Тема 13. Вегетативна (автономна) нервова система.	10
14.	Тема 14. Органи чуттів (аналізатори).	10
	Разом	108

Підсумком самостійної роботи над вивченням дисципліни є:

1. Відвідування патологоанатомічного відділення. Ознайомлення з анатомією людини на секційному матеріалі.
2. Підготувати реферат на тему:
Будова скелету людини.
Міологія.
Спланхнологія.
Будова серцево-судинної системи.
Будова нервової системи.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

7. Індивідуальні завдання

8. Методи навчання

1. Словесні: розповідь-пояснення, бесіда, лекція
2. Наочні (ілюстрація, демонстрація, навчальний відеофільм)
3. Практичні: досліди, вправи, лабораторні роботи, реферати.

Основними формами вивчення курсу є лекції, практичні заняття, індивідуальні та групові консультації, під керівництвом викладача, підготовка реферату, виступ з доповіддю на студентській науковій конференції, а також самостійну роботу, що забезпечує закріплення теоретичних знань, сприяє набуттю практичних навичок і розвитку самостійного мислення. Семінарські заняття узагальнюють матеріал вивченого розділу.

9. Методи контролю

1. Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни оцінюється:

участь студентів в обговоренні питань, винесених на лабораторні заняття та проблемних ситуацій; розв'язок ситуаційних вправ; самостійно підготовлені повідомлення студентів за темою лабораторного заняття; на кожному лабораторному занятті проводиться письмове опитування по темі у вигляді визначення п'яти понять або 10 тестів закритої форми з однією правильною

відповіддю з 5-ти можливих; оцінюється звіт по ІНДЗ; проведення модульного поточного контролю через навчально-науковий центр незалежного оцінювання.

2. Підсумковий контроль знань – екзамен відбувається відповідно до Положення про семестровий поточний та підсумковий контроль навчальних досягнень здобувачів вищої освіти (сайт НУВГП).

Поточне тестування та самостійна робота													Підсумковий тест (екзамен)	Сума	
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль № 2						Змістовий модуль № 3					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	40	100
3	4	4	4	5	5	5	5	5	5	3	4	4	4		
МК1 10 ТК1 5				МК2 20 ТК2 10						МК3 10 ТК3 5					

10. Розподіл балів, які отримують студенти Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Опорні конспекти лекцій;
2. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (НКНМЗД);
3. Наочні посібники та навчальні відеофільми;

4. Матеріальні засоби навчання техніко-тактичних дій, комп'ютерне забезпечення.

12. Рекомендована література

Базова:

1. Аносов І. П. Анатомія людини у схемах / І. П. Аносов, В. Х. Хоматов. – Київ: Вища школа, 202. – 191 с.
2. Дюбенко К. А. Анатомія людини (у двох частинах) / К. А. Дюбенко. – Київ: Поліграфкнига, 2008. – 528 с.
3. Кишш Ф. Анатомический атлас человеческого тела / Ф. Кишш, Я. Сентаготаи. – Будапешт: АН Венгрии Медицина, 1973. – 314 с.
4. Коляденко Г. І. Анатомія людини / Г. І. Коляденко. – Київ: Либідь, 2007. – 384 с.
5. Очкурено О. М. Анатомія людини / О. М. Очкурено, О. В. Федотов. – Київ: Либідь, 1992. – 334 с. – (2).
6. Федонюк Я. І. Анатомія та фізіологія з патологією / Я. І. Федонюк, Л. С. Білик, Н. Х. Микула. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2001. – 680 с.

Додаткова:

1. Анатомія людини / Головацький А.С., Черкасов В.Г., Сапін М.Р., Федонюк Я.І.. – Вінниця: Нова книга, 2010. – 368 с.
2. Крылова Н.В. Анатомия скелета. Анатомия человека в схемах и рисунках. Атлас-пособие / Крылова Н.В., Искренко И.А.. – Москва: Издательство Российского Университета дружбы народов, 2005. – 84 с.
3. Привес М.Г. Анатомия человека / Привес М.Г., Лысенков Н.К., Бушкович В.И. – СПб.: Гиппократ, 2002. – 704 с.
4. Сапин М.Р. Анатомия человека / Сапин М.Р., Никитюк Д.Б. – В 3 томах. – М., Элиста: АПП “Джангар”, 1998. – Т. 1 – 528 с.
5. Синельников Р.Д., Синельников Я.Р. Атлас анатомии человека: Учеб. Пособие. – 2-е изд, стереотипное. – В 4 томах. Т.1. – М.: Медицина, 1996. – 344 с.
6. Фениш Хайнц Карманный атлас анатомии человека. Минск: Вышэйшая школа, 2000. – 464 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Атлас з анатомії людини Acland's [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.med-edu.ru/basic-science/anatom/acland_anatomy
Атлас з анатомії людини Acland's.

2. Наукові журнали з анатомії та антропології іноземними та російською мовами. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ulsu.ru/com/faculties/fmed/humananatomy/anatomicum/> Наукові журнали з анатомії та антропології іноземними та російською мовами.

3. Привес М.Г. Анатомия человека [Електронний ресурс] / Привес М.Г., Лысенков Н.К., Бушкович В.И. // СПб.: Гиппократ. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <http://belkontakt.ru/biologiya/70-uchebnik-anatomiya-cheloveka-pod-red-privesa-mg.html>.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування